

Josep M. Sanmartí

ESTAT

La polèmica hispano-cubana escalfa l'estiu diplomàtic

Fins al 18 de juliol (¡quina data!) de 1990 les tempestuoses relacions entre l'estat espanyol i Cuba només es podien comparar amb les oratjoses relacions entre l'estat espanyol i el Marroc, o l'estat espanyol i Guinea Equatorial. Ara ja ni això, Hassan II no ha gosat mai dur les coses al punt on les ha situat Fidel Castro, ni s'ha deixat atrapar contra les cordes per les circumstàncies internacionals, ni ha fet tant el ronso a l'hora d'adoptar alguns formalismes democràtics que certament no obstaculitzen el poder absolut del monarca. Fidel Castro, en canvi, ha refusat tossudament de prendre mesures liberalitzadores que donessin crèdit a la seva política nacionalista enfront de l'única alternativa a ell que existeix en aquests moments: la satel·lització de Cuba vers els EUA.

Per raons difícils d'explicar, l'estat espanyol (el franquista i el democràtic) havien mantingut unes relacions acceptables amb el règim castrista, si bé amb alts i baixos. Les negociacions, per exemple, per indemnitzar les expropiacions revolucionàries a ciutadans espanyols van durar més de 20 anys, i ja el general Franco va haver de retirar el seu ambaixador Lonjendio que, passant-se les normes diplomàtiques per la trinxera dels calçotets, va entrar en un estudi de televisió on Castro estava criticant amb tota la raó, però sense cap dret, el règim franquista. En qualsevol cas, en els darrers anys, l'estat espanyol i el president Felipe González apareixien com la potència i el cap de govern occidentals més ben situats i més influents enfront d'un Fidel Castro que renegava de la *perestroika* i que s'endinsava en una nova etapa autàrquica tant des del punt de vista polític com econòmic. Perduts els suports a l'Europa de l'Est i a

Nicaragua, el paper de l'estat espanyol pujava de valor com a enllaç entre l'illa i el món exterior. Per posar un exemple, l'estat espanyol és una peça essencial en el programa de foment del turisme cubà, amb el qual el govern cubà pretén obtenir divises i fugir de l'asfíxia.

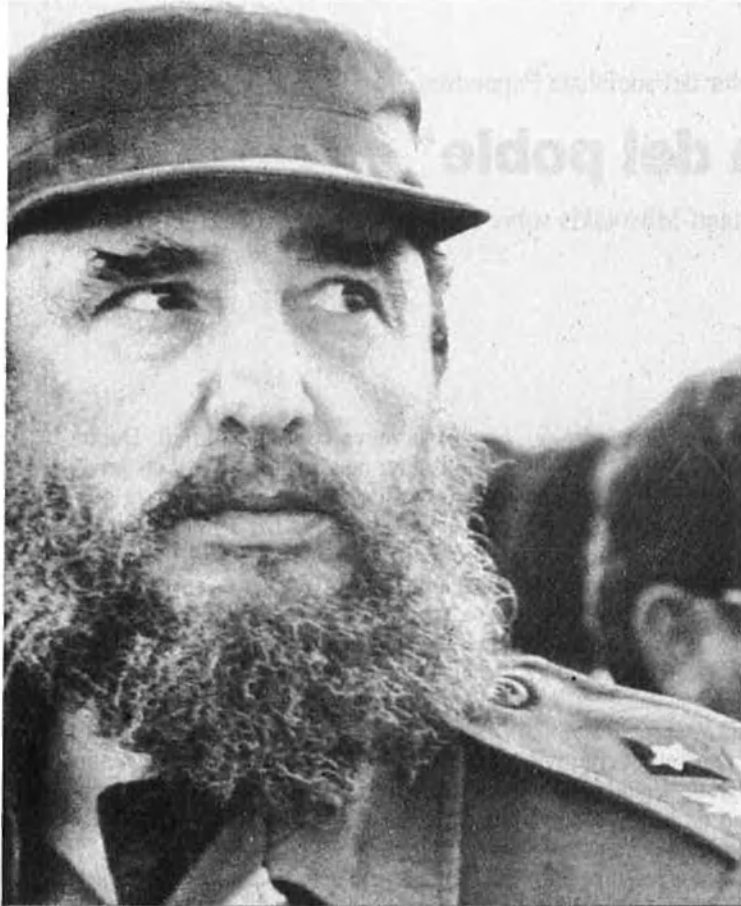
El mes de març passat, Fidel Castro, Felipe González i Carlos Andrés Pérez van mantenir una llarga i inesperada conversa a Brasília, en la qual l'espanyol i el veneçolà van fer veure al líder cubà els riscos enormes que corria amb una política estrictament numantina davant de l'evolució a l'Amèrica Llatina i a l'antic bloc comunista. Desfet aquest, una Cuba marxista-leninista és inviable dins i fora del territori. En aquella conversa es va palesar que Castro no tenia cap carta a la mànega i que les proclames al resistencialisme final eren sinceres. No hi havia cap fórmula de recanvi i la ruptura entre un règim anacrònic sota la seva indiscutible capa nacionalista i els països democràtics es veia venir d'un moment a l'altres. Es veia venir tant, que el mateix Felipe González va multiplicar les crides a la prudència per evitar

una exasperació del règim cubà, sense que li fessin cas. A Brasília mateix, Castro va rebre una carta dels parlamentaris brasilers reclamant l'endegament d'un procés democràtic a Cuba, cosa que va motivar una duríssima rèplica del president cubà amb referències a l'estat espanyol, que a Madrid es van rebre amb la típica resignació davant dels freqüents excessos verbals de Castro.

L'ambaixador espanyol, Antonio Serrano de Haro, ja havia avisat dos o tres setmanes abans que el clima polític i social a Cuba s'estava enrarint, i se li van prometre quatre policies de reforç que per raons no explicades no van sortir de Madrid fins al fatídic 18 de juliol. L'entrada de refugiats a l'ambaixada de Txecoslovàquia va ser el segon avis. I a la tercera li va tocar a l'estat espanyol. Quatre cubans es refugiaren dins de l'ambaixada espanyola i un d'ells, perseguit per quatre policies secrets armats dins del recinte diplomàtic, va ser agafat i dut fora. Normalment un incident d'aquesta mena comporta la immediata ruptura de les relacions diplomàtiques, però en aquest cas ambdues parts van actuar com en ocasions anteriors, és a dir, es van donar i acceptar excuses i garanties verbals i es disposaren a negociar la situació dels tres refugiats que quedaven a l'interior de l'ambaixada.

El clima negociador no era dolent del tot, quan el ministre espanyol Francisco Fernández

Ordóñez, molt criticat per l'oposició i la premsa per haver actuat com un calçasses, va decidir plantejar el tema al Consell de Ministres de la CE amb un argument irrefutable: totes les ambaixades europees a tots els països totalitaris corren el risc de ser ocupades, tal com han demostrat els casos d'Albània i de Cuba. (L'endemà era Itàlia, presidenta de la CE, la que tenia problemes a la seva ambaixada a l'Havana). Al mateix temps, Fernández Ordóñez va fer unes declaracions en les quals enduria lleugerament la seva posició anterior, però sobretot afirmava que l'afer dels refugiats cubans era més un problema de política interior de Cuba que no pas bilateral. Dit d'una altra manera, la culpa era del règim de Castro, que no deixava en llibertat els seus propis ciutadans.

L'error de Fernández Ordóñez deixava sense marge de maniobra el govern de Cuba. La internacionalització del conflicte i la consideració de les potències europees que els refugiats són la manifestació de tensions internes a l'illa, situaven el govern cubà en el seu terreny habitual, l'enfrontament amb el món capitalista sigui nord-americà o europeu. D'aquí han puat sempre Castro i els seus lloctinents les bases ideològiques i programàtiques del sistema. Per això, a Fernández Ordóñez li van dir el que han estat dient

durant trenta anys als governants nord-americans, perquè per a ells ja es confon tot. El comunicat de les autoritats cubanes del dia 18 va escandalitzar les cancel·leries europees, que se saben escandalitzar molt bé quan el llenguatge del seu interlocutor no és del tot acadèmic.

No hi havia manera de dissimular més, i Madrid va cridar a consultes el seu ambaixador a Cuba. Era una resposta molt limitada i mesurada als insults rebuts, que deixava translluir, per un costat, el disgust del govern espanyol pel to de la discussió, però que, per l'altre, deixava oberta la porta a una ràpida normalització de les relacions. Un ambaixador cridat a consultes pot tornar al seu lloc en 24 hores. Per exemple, Serrano de Haro està cessat i el successor espera el plàcet de l'Havana. Seria una bona ocasió per a fer les paus.

Abans, però, s'ha de resoldre l'afer dels refugiats. L'estat espanyol exigeix que les autoritats cubanes garanteixin que no seran represaliats si surten de l'ambaixada o que se'ls doni un salconduït per a viatjar a l'estranger. En canvi, l'Havana reclama que primer es lliurin a funcionaris cubans i que després podran decidir si tornen a casa seva o se'n van fora del país. Tal com estan ara les coses, les negociacions, a més de difícils, poden ser llargues. Almenys mentre duri el castisme.